

वार्षिक अहवाल २०२४-२०२५

बै. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्र, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

१०.१ अहवालाच्या कालावधीत ग्रंथ व नियतकालिके खरेदीसाठी खालील निधी मंजूर होता.

अ) विद्यापीठ निधी: रु. २,८५,००,०००/-एवढी अंदाजपत्रकीय तरतूद अहवाल वर्षात नियतकालिके व ग्रंथ खरेदीसाठी उपलब्ध होती. सदर मंजूर निधीतून ई-संसाधने व डेटाबेस व नियतकालिकासाठी रु. २,६५,००,०००/- व मुद्रित ग्रंथखरेदीसाठी, ई- बुक्स खरेदीसाठी रु. २०,००,०००/-एवढी रक्कम उपलब्ध होती. सदर उपलब्ध निधीतून नियतकालिकांच्या (छापील व ऑनलाईन) आणि ई-संसाधने व डेटाबेस वर्गणीसाठी रु. १,९०,४५,४०२/- आणि ग्रंथ/ ई- बुक्स खरेदीसाठी रु. १९,८४,१२९/- रुपयांचा विनियोग करण्यात आला.

१०.२ ग्रंथसंग्रह:

अ) दि.३१/०३/२०२५ रोजी विद्यापीठ ग्रंथालयात वाचनसंग्रह साहित्याची (ग्रंथ, नियतकालिकांचे बांधीव संच व हस्तलिखिते) यांची एकूण संख्या खालीलप्रमाणे होती.

ग्रंथ	ग्रंथ शिर्षके	ई-बुक्स	नियतकालिकांचे बांधीव संच	हस्तलिखिते	प्रबंध /लघुप्रबंध	रिपोर्ट	ब्रेल बुक्स	एकूण
२८५६००	२३६९०३	१२७०	४००४२	९१६३	१२६२१	७११७	५९०	३५६४०३

ब) अहवाल वर्षातील वाढ: २०२४-२५ या अहवाल वर्षात विद्यापीठ निधीतून ११३७ ग्रंथ खरेदी केलेले आहेत. इतर अधिविभाग/ कॉन्टीजन्सीद्वारे ५२८ ग्रंथ खरेदी केले आहेत. देणगीद्वारे आलेल्या ग्रंथांची संख्या ५०५ एवढी आहे. दुर्मिळ ग्रंथ विभागात देणगीद्वारे ९२० वाढ झाली. अशा रितीने, अहवाल वर्षातील एकूण ग्रंथसंख्या वाढ ३०९० आहे.

विद्याशाखा निहाय खरेदी केलेले ग्रंथ/ई-ग्रंथ यांची विभागणी पुढीलप्रमाणे:

अ. क्र.	विद्याशाखेचे नाव	ग्रंथ	ई-ग्रंथ
१.	सायन्स आणि टेक्नॉलॉजी	१६१	२१
२.	वाणिज्य आणि व्यवस्थापन	३०	--
३.	मानव्य विद्याशाखा	४०६	-
४.	आंतरविद्याशाखा	१५८	-
५.	सामान्य	३८२	-
	एकूण :-	११३७	२१

क) कॉन्टीजन्सीमधून खालीलप्रमाणे ५२८ ग्रंथ संशोधन प्रकल्प /इतर योजना /इतर कोर्सेस व संशोधन योजने अंतर्गत खरेदी केले आहेत.

Sr. No.	Budget Heads under Projects	No. of Books
1	Applied Chemistry (A.63.P.4)	21
2	Commerce & Management(MBA)(A.57.P.4)	252
3	Ind. Chemistry (A.21.P.4)	37
4	Economics (A.2.P.51)Name of teacher- Dr. S.P.Panchagalle & Dr. S.T Kamble	68
5	Library & Information Science (A.2.P.51) Name of teacher- Dr. S.B.Patil & Dr.Y.G.Jadhav	26
6	Computer Science (A.2.P.51)Name of teacher- Dr. U.R.Pol	2
7	Zoology (A.2.P.51)Name of teacher- Dr. S.R YanKanchi	1
8	Geoinformatics (A.16.P.22)	10
9	Pad.Late G.G Jadhav Chair in Journalism (A.70.P.4)	21
10	Music & Dramatics (A.38.P.4)	36
11	Mass Communication (A.58.P.4)	54
	Total	528

ड) अहवाल वर्षात देणगीदारांकडून देणगीदाखल प्राप्त झालेल्या पुस्तकांची संख्या खालीलप्रमाणे आहे.

1) ग्रंथ खरेदी विभाग

Sr. No.	Name of Donor	No. of Books
1.	सुनिल पाटील, धरणगुत्ती	10
2.	सुमन किराणे, हातकणंगले	4
3.	सुभाष धुमे, गडहिंग्लज	15
4.	विजय शिंदे, कोल्हापूर	6
5.	भारतीय विश्वविध्यालय संघ, नवी दिल्ली	4
6.	The Mary Foundation, Mumbai	5

Sr. No.	Name of Donor	No. of Books
7.	Basavaraj Naikar, Dharwad	7
8.	शाहरुख बागवान, कोल्हापुर	30
9.	अनिल म्हमाने, कोल्हापुर	46
10.	नंदकुमार मोरे, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापुर	22
11.	Lesan Azadi, Bhai Academy, Satara	4
12.	वंदना डोंगरे, कोल्हापुर	108
13.	संजय दिवटे, कोल्हापुर	31
14.	सुनीलकुमार लवटे, कोल्हापुर	18
15.	कुन्द कुन्द भारती, नवी दिल्ली	5
16.	वसंतराव बंडोबा काळे, जयसिंगपूर	25
17.	L. R. Tarodi, Kolhapur	13
18.	Subhash S. Mane, Kolhapur	73
19.	सुभाष के .देसाई, कोल्हापुर	6
20.	संजय वसंतराव गवळी, कोल्हापुर	5
21.	जयश्री जयशंकर दाणवे, कोल्हापुर	7
22.	Vice Chancellor Office, Shivaji University	3
23.	Other	58
	Total	505

2. दुर्मिळ ग्रंथ विभाग :

अ.क्र.	देणगीदाराचे नाव	पुस्तकांची संख्या
1	गोविंद पानसरे	701
2	मुस्लिम समाज प्रबोधन व शिक्षण संस्था, कोल्हापुर	219
	Total	920

इ) नियतकालिके विभागः

अहवाल वर्षात ०१विदेशी ऑनलाईन नियतकालिक आणि ०७ (JSTOR Archive Journal & Primary Source, J-Gate Science and Technology, J-Gate Social Science and Humanities, SciFinder Academic Unlimited Access Plan, Scopus, EPWRF India Time Series & Knimbus) डेटाबेस ची वर्गणी भरली तसेच ८१ भारतीय मुद्रित नियतकालिके खरेदी करण्यात आली व त्याप्रमाणे ती ग्रंथालयास प्राप्त झाली. २३१ छापील नियतकालिकांचे अंक देणगी स्वरूपात प्राप्त झाले आहेत. तसेच मराठी, इंग्रजी आणि हिंदी भाषेतील १० वर्तमानपत्रे वाचकांसाठी उपलब्ध केली आहेत.

फ) प्रबंध - लघु प्रबंध व अहवाल विभागः

अहवाल वर्षात २७ अहवालांची विभागात भर पडली. तसेच इनफ्लिबनेटच्या 'शोधगंगा' या संकेतस्थळावर अहवाल कालावधी अखेर एकूण ५१९३ प्रबंध उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत.

१०.३ ग्रंथालयीन सेवाः

अ-पुस्तके व नियतकालिके देवघेवः

वृत्तांत वर्षात नोंदलेल्या वाचकांची संख्या ३५९५ एवढी आहे. या वर्षात देवघेव विभाग व टेक्स्ट बूक विभाग येथून एकूण ३३००३ ग्रंथांची देवाणघेवाण करण्यात आली. संलग्न महाविद्यालयातील व शैक्षणिक संस्था मधील ४ शिक्षकांनी ग्रंथालय सेवेचा लाभ घेतला. ग्रंथालय विभागात विद्यार्थ्यांसाठी 'मुक्तद्वार प्रवेश पद्धत' उपलब्ध आहे. भाषांतरित ग्रंथांची तालिका स्टॅक व संदर्भ विभागात उपलब्ध करण्यात आलेली आहे.

१. एकूण ३४ वाचकांना आवश्यक ते शुल्क भरून संदर्भ सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली.

२. एकूण २० ज्येष्ठ नागरिकांनी प्रत्येकी रु. १०००/- याप्रमाणे अनामत रक्कम भरून ग्रंथालयाचे कायमचे सभासदत्व घेतले आहे.

३. स्पर्धा परीक्षा व नेट / सेट इत्यादी परीक्षांना बसलेल्या ३३६ विद्यार्थ्यांना अभ्यासिकेत बसण्यासाठी प्रत्येकी रु. १७७/- मासिक शुल्क भरून ग्रंथालयाची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली.

४. एकूण ०८ वाचकांनी झेरॉक्स सुविधेचा लाभ शुल्क भरून घेतला.

५. अहवाल वर्षापर्यंत एकूण १९२५ विविध विषयांवरील सीडी रोम उपलब्ध आहेत.

ब.१. अभ्यासिका: बॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्रः

राष्ट्रीय सुट्टीचे दिवस सोडून इतर सर्व दिवशी सकाळी ६ ते रात्री १२ वाजेपर्यंत अशी १८ तास अभ्यासिका सुरू ठेवण्यात आली. अभ्यासिकेमध्ये दररोज सरासरी ३८८ विद्यार्थ्यांची उपस्थिती होती. सदर अभ्यासिकेचे व्यवस्थापन डॉ. आप्पासाहेब पवार विद्यार्थी भवनातील 'कमवा व शिका' या योजनेतून शिक्षण घेणाऱ्या अंशकालीन विद्यार्थ्यांमार्फत करण्यात आले.

ब.२. अभ्यासकेंद्र (विमान बिल्डिंग):

कोल्हापूर, सांगली व सातारा जिल्ह्यातील सर्व संलग्न महाविद्यालयातील पदवीपूर्व विद्यार्थी व विद्यापीठाच्या पदव्युत्तर विभागातील विद्यार्थी यांना वाचनाच्या सोयी उपलब्ध करून देण्यासाठी अभ्यासकेंद्राची स्थापना करण्यात

आली आहे. एम.फिल., पी. एच. डी. विद्यार्थी तसेच नेट / सेट व स्पर्धा परीक्षेस बसणाऱ्या विद्यार्थ्यांनाही या अभ्यासिकेत प्रवेश दिला जातो.

सन २०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षात कोल्हापूर शहरातील विविध महाविद्यालयात शिकणाऱ्या १०४ विद्यार्थ्यांना अभ्यासिकेत प्रवेश देण्यात आला. नेट / सेट व स्पर्धा परीक्षेच्या तसेच पदव्युत्तर विभागातील २५० विद्यार्थ्यांनी अभ्यासिकेचा उपयोग करून घेतला.

हे अभ्यासकेंद्र दररोज व सर्व रविवार तसेच सुट्ट्यांच्या दिवशी सकाळी ६ ते रात्री १२ असे १८ तास अभ्यासासाठी खुले असते.

या केंद्रात पदवीपूर्व व पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांसाठी लागणारी क्रमिक पुस्तके व संदर्भ ग्रंथ ठेवण्यात आले असून ती ओळखपत्रावर संदर्भासाठी दिली जातात.

एकूण ग्रंथांची संख्या १३,६९३ इतकी आहे तसेच ०६ वर्तमानपत्रे विद्यार्थ्यांना वाचनाकरिता उपलब्ध करून दिली आहेत. प्रति विद्यार्थी रु. २५७/- फक्त ग्रंथालय शुल्क म्हणून आकारण्यात आले. अभ्यासिकेमध्ये वाचकांच्या हजेरीचे प्रमाण २०० इतके होते. पदव्युत्तर विभागातील काही प्राध्यापकांनी या अभ्यासकेंद्राच्या सुविधांचा उपयोग करून घेतला.

क -नियतकालिक विभाग:

नियमित व संशोधक विद्यार्थ्यांच्या वाढत्या मागणीची गरज भागविणेसाठी नियतकालिक विभाग कामकाजाच्या दिवशी सकाळी १०.२० ते संध्याकाळी ६.०० वाजेपर्यंत कार्यान्वित होता. सदर विभागाचा दररोज सरासरी ३१ वाचकांनी लाभ घेतला. शिक्षणासाठी व संशोधक विद्यार्थ्यांसाठी ॲकॅडमीक रिसोर्स सेंटरची सेवा पुरविण्यात आली.

ड: अर्काइव्हल सेल विभाग

अर्काइव्हल सेल विभागातील ४८,९३४ दुर्मिळग्रंथ व ९,१६३ हस्तलिखिते व. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्रात उपलब्ध आहेत. अहवाल सालात २१२४ संशोधकांनी व वाचकांनी या विभागाच्या सेवांचा लाभ घेतला.

ई: प्रबंध, शोधनिबंध, अहवाल व संदर्भ विभाग:

या विभागात एम. फिल., पी. एच. डी., लघु व दीर्घ संशोधन प्रबंध, शोधनिबंध, लोकसंख्या अहवाल (सेन्सस रिपोर्ट), जिल्हानिहाय सांख्यिकी अहवाल व संदर्भ साधने, इत्यादी संशोधक /अभ्यासकांच्या उपयोगासाठी ठेवले आहेत. या कालावधीत ११४२ संशोधक विद्यार्थ्यांनी या विभागाचा लाभ घेतला. या विभागात विविध विषयांवरील एकूण ८१९० पुस्तके संदर्भासाठी उपलब्ध आहेत.

फ: समावेशी शिक्षण संसाधन केंद्र (आर. सी. आय. ई.) :

राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (रूसा) कार्यालय, महाराष्ट्र शासनाने शिवाजी विद्यापीठास समावेशी शिक्षण संसाधन केंद्र स्थापण्यास मंजूरी दिलेली आहे. व. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्राच्या विस्तारीत इमारतीमध्ये हे

केंद्र कार्यान्वित आहे. शिवाजी विद्यापीठातील संलग्नीत महाविद्यालयातील, अधिविभागातील, विशेष शाळेतील सक्षम नसलेले दृष्टीहीन, श्रवणदोष, शारिरीकरित्या अपंगत्व व मानसिक दृष्ट्या अकार्यक्षम असलेल्या विद्यार्थ्यांचा विकास व समावेश यासाठी हे केंद्र काम करते. या केंद्रामध्ये ब्रेल बूक्स, ई-रिसोर्सस, संगणक व स्क्रीन रीडिंग सॉफ्टवेअर, इंटरनेट / वायफाय, लो व्हिजन डिवाइसेस (मॅग्रीफायर, सी.सी.टी.व्ही, चष्मे इत्यादी) लो व्हिजन विद्यार्थ्यांसाठी आधुनिक उपकरणांचा समावेश आहे.

RCIE चे वापरकर्ता तपशील:

अ. नं.	वापरकर्ते अपंगत्व प्रकार	वापरकर्त्यांची संख्या
१.	दृष्टीदोष	३६
२.	शारीरिक कमजोरी	५५
३.	श्रवणकमजोरी	५७
	वापरकर्त्यांची एकूण संख्या	१४८

१०.४ ग्रंथालय संगणकीकरण सद्यस्थिती:

ग्रंथालयातील वाचन साहित्याचे Retro conversion SOUL 3.0 या संगणक प्रणालीत करण्याचे काम सुरु असून सदर वाचन साहित्याची सुचीबद्ध माहिती OPAC / WebOPAC/m-OPAC इंटरनेटद्वारे उपलब्ध करण्यात आलेली आहे. याबरोबरच नव्याने खरेदी केलेल्या पुस्तकांचे उपार्जन, तालिकीकरण, तांत्रिक प्रक्रिया व ग्रंथदेव-घेव मोडयुल्स इ. SOUL या संगणक प्रणालीत चालू करण्यात आलेल्या आहेत. OPAC इंटरनेट आणि ई-रिसोर्सस इत्यादी ऑनलाईन सुविधा देखील ३५ संगणकांमार्फत, २ वर्कस्टेशन्स व २५ टर्मिनलमार्फत दिल्या जातात. ग्रंथ देवघेव बाबत एसएमएस आणि ई-मेल सुविधा प्रत्येक वाचकाला SOUL 3.0 मार्फत सुरु करण्यात आली आहे.

१०.५ शिव ज्ञानसागर:-

शिव ज्ञानसागर: शिवाजी विद्यापीठाची इंस्टिट्युशनल रिपॉझिटरी आहे. शिव ज्ञानसागर हे वार्षिक अहवाल, दीक्षांत समारंभातील भाषणे, फोटो, प्रबंध, पेटंट्स, संशोधन पेपर्स, कॉन्फरन्स प्रोसिडिंग्स, वृत्तपत्रे, प्राध्यापकांची प्रकाशने आणि शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर प्रकाशने तसेच इतर प्रकाशनांच्या प्रसारासाठी एक संस्थात्मक इंस्टिट्युशनल रिपॉझिटरी आहे. सदर रिपॉझिटरीमध्ये प्रकाशने संग्रह करणे, इंडेक्स करणे, प्रसार आणि जतन करण्याची क्षमता आहे. शिवाजी विद्यापीठाच्या ई-वापरकर्ता समुदायासाठी तसेच समाजासाठी हे उपयुक्त ई-संसाधन संग्रह आहे. एकूण ३७१० इतके फुल-टेक्स्ट वाचन साहित्य २४ x ७ उपलब्ध आहे.

१०.६ ग्रंथ बांधणी-

अहवाल सालात १०५३ नियतकालिकांचे अंक, तसेच ४७ ग्रंथांची देखील बांधणी करण्यात आली.

१०.७ शिक्षकांची वैयक्तिक ग्रंथालय योजना:

०१ जुलै २०२४ ते ३० जुन २०२५ या कालावधीत ३४ शिक्षकांनी व कर्मचाऱ्यांनी या योजनेचा लाभ घेतला आहे.

१०.८ ग्रंथालय भेटीस आलेले वाचक / पर्यटक:

अहवाल सालात महाविद्यालये /शैक्षणिक संस्था येथील सहली व अभ्यास सहलीसाठी आलेले एकूण ३१५ विद्यार्थी /पर्यटक यांनी वॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्रास भेट दिली.

१०.९ विशेष घटना:

- १ दि. ५ मार्च २०२५ रोजी “ट्रीलबीट- प्लॅगियरिजम डिटेक्शन सॉफ्टवेअर ” या विषयावर उद्बोधन कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता.
- २ दि. २८ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी राष्ट्रीय विज्ञान दिवस या निमित्ताने “विकसित भारतासाठी विज्ञान आणि नवोपक्रमात जागतिक नेतृत्वासाठी भारतीय युवकांना सक्षम बनवणे” या विषयावरील ग्रंथांचे प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले.
- ३ वॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्र आणि ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र अधिविभागाच्या वतीने दि. २९ जानेवारी २०२५ रोजी “टेक्नोलायब्ररियनशिप: अ गेटवे टू वर्ड्स फ्युचर लायब्ररीस” या विषयावर संयुक्तपणे एक दिवसीय राष्ट्रीय परिषद आयोजित करण्यात आली होती.
- ४ दीक्षांत समारंभ निमित्त ग्रंथमहोत्सव दि. १६ ते १७ जानेवारी २०२५ दरम्यान एक भव्य ग्रंथ प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले होते.
- ५ महाराष्ट्र राज्य सरकार आयोजित ‘वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा’ निमित्त, १ जानेवारी २०२५ रोजी “वाचन कौशल्य कार्यशाळा व पुस्तकाचे सामूहिक वाचन” आयोजन केले. दि. ६ जानेवारी २०२५ रोजी शिक्षक, विद्यार्थी व प्रशासकीय सेवक यांच्या सहभागाद्वारे “सामूहिक वाचन” कार्यक्रम घेण्यात आला, दि. ९ जानेवारी २०२५ रोजी “वाचनाची विस्तारित क्षितिजे” या विषयावर डॉ. सुनिलकुमार लवटे यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.
- ६ महाराष्ट्र राज्य सरकार आयोजित ‘वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा’ निमित्त, २७ ते २८ डिसेंबर २०२४ रोजी वॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्र अंतर्गत उप विभागांची स्वच्छता करण्यात आली तसेच ३० ते ३१ डिसेंबर २०२४ रोजी ग्रंथ प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले होते. सदर ग्रंथ प्रदर्शनामध्ये १६४ वाचकांनी सहभाग नोंदवला.
- ७ मुंबई बॉम्बस्फोटातील पोलीस कर्मचा-यांच्या बलिदानाचा सन्मान करण्यासाठी दि. २६ नोव्हेंबर २०२४ रोजी ‘शहीद दिन’ साजरा करण्यात आला आणि त्याच दिवशी ‘भारतीय संविधान दिन’ देखील साजरा करण्यात आला.

८ छ. शिवाजी महाराज यांच्या राज्याभिषेक सोहळ्यास ३५० वर्ष पुर्ण झाल्याच्या निमित्ताने सर्व अधिविभाग आणि सलग्नित महाविद्यालयांमध्ये दि. १५/१०/२०२४ रोजी वाचन प्रेरणा दिन साजरा करण्यात आला.

९ विद्यापीठातील नवीन प्रवेशित विद्यार्थ्यांसाठी ग्रंथालय उद्बोधन कार्यक्रम २२- २३ ऑगस्ट २०२४ या कालावधीत व्याख्यान सादरीकरणाव्दारे ग्रंथालयाची माहिती सादर करून (पी.जी. आणि संशोधक विद्यार्थी करिता) आयोजित करण्यात आला होता आणि त्यानंतर २६ ऑगस्ट ते २ सप्टेंबर २०२४ दरम्यान ग्रंथालय अभ्यास दौरा विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित करण्यात आला होता.

१० दि. १ ऑगस्ट २०२४ रोजी 'बॅ. बाळासाहेब खर्डेकर जयंती' साजरी करण्यात आली.

११ ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र अधिविभागाच्या ६१ व्या स्थापना दिनानिमित्त बॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ज्ञान स्रोत केंद्र आणि ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र अधिविभागाच्या वतीने दि. २२ जुलै, २०२२ रोजी "स्कोपस आणि निम्बस" या विषयावर संयुक्तपणे एक दिवसीय उद्बोधन वर्ग आयोजित करण्यात आला होता.

१०.१० प्राप्त पुरस्कार २०२४-२५

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर वर्धापन दिन कार्यक्रमांमध्ये 'स्वच्छता सप्ताह अभियान – प्रशासकीय गुणवत्ता अभियान' अंतर्गत दि. १८ नोव्हेंबर २०२४ रोजी स्टडी सेंटर ग्रंथालयास तृतीय पुरस्काराने गौरविण्यात आले.